

Veiviseren

Filmstudieark

Originaltittel: Ofelas

Regi: Nils Gaup

Manus: Nils Gaup

Skuespillere: Nils-Aslak Valkeapää, Amund Johnskareng, Ellen-Anna Buljo, Henrik H. Buljo, John Sigurd Kristensen, Svein Scharffenberg, Sverre Porsanger, Inger Utsi, Mikkel Gaup, Ailu Gaup, Knut Walle, Helgi Skúlason, Svein Birger Olsen, Sara Marit Gaup, Nils Utsi, Ingvald Guttorm, Anne-Marja Blind

Sjanger: Drama

Nasjonalitet: Norsk

Språk: Nordsamisk

Lengde: 1 time og 22 minutter

Produksjonsår: 1987

Handlingen:

Veiviserens handling er lagt til Finnmarksvidda, vinterstid, for mangfoldige århundre siden. I filmens åpningssekvens opplever hovedperson, tenåringsgutten Aigin, å se sin familie drept av omreisende tsjuder, et folk fra Karelen, på røvertokt.

Aigin får varslet andre samer (som lever som fangstfolk) i området, slik at de kan legge på flukt. Disse er imidlertid vel vitende om hvor lett det er for fienden å følge spor på vinterstid. Spørsmålet nå er om det holder å flykte, eller om de må gå aktivt til verks for å stanse tsjudenes morderiske fremferd. Aigin er talsmann for det siste.

I et mislykket forsøk på å stoppe fienden, blir Aigin tatt til fange og tvunget til å være tsjudenes *veiviser*. Aigin er godt kjent i de farefulle fjellene – noe som gir han en mulighet til å lede tsjudene i døden istedenfor til sine bytter, skjønt med sitt eget liv som innsats.

Sentralt i handlingen står samenes levesett, åndsliv/tro/overtro/filosofi, forhold til naturen, språk og deres geografiske tilholdssted. Manuset er basert på et nærmere tusen år gammelt vandresagn om en ung samisk veiviser som overmannet en morderisk stamme fra øst ved å lede dem utenfor et stup.

Sagnet selv tar utgangspunkt i karelske røvere som på 11-1200-tallet dro på tokt mot samene. Sagn med tilsvarende handling finner man også andre steder i landet, for eksempel i Trøndelag, hvor det er svenske soldater som utgjør fienden.

Om filmskaperen:

Nils Gaup er født 12. April 1955 i Kautokeino. Han er en norsk filmregissør og manusforfatter. Gaup er utdannet som skuespiller ved Statens Teaterhøgskole, før han som filmskaper fikk sitt gjennombrudd med *Veiviseren*, hvor han var manusforfatter og regissør.

Gaup har hatt stor suksess med filmer produsert i både inn- og utland. Han står bak filmer som *Veiviseren*, *Haakon Haakonsen*, *Hodet over vannet*, *Kautokeino-opprøret* og *Birkebeinerne*.

Veiviseren er den første samiske filmen som er produsert, og Nils Gaup brukte mange år på å overbevise samarbeidspartnere om at prosjektet hadde livets rett. Når filmen først kom ut oppnådde den stor anerkjennelse, både her hjemme og internasjonalt. Med blant annet Amanda-priser og Oscar-nominasjon for beste utenlandske film, står den i dag som en av Norges største filmsuksesser.

Forberedelser til filmen

Sørg for en generell kunnskap om samene, deres tro, levesett, historie og så videre.

Hvem er samene? Hvilket forhold har de til naturen?

Studer ulike typer kart over Finnmarksvidda. Hvilke type klima og dyreliv har man der?

Hva kjennetegnet den samiske tro i førkristen tid?

Oppgaver om Filmen, handling og historien til filmen:

- A. Hvilke virkemidler har filmskaperne brukt for å få frem ulike stemninger? (Stikkord: klipp (filming nært/fjernt), musikk, tempo, farger m.m.)
- B. Ville denne filmen vært anderledes om den ville blitt laget i dag? Evt. hvordan ville den sett ut?
- C. Hvorfor var dette en historie som er viktig å fortelle?
- D. Hva er kjernen i historien? Hva ønsker regissøren si med filmen?
- E. Denne filmen var nominert til Oscar for beste utalandske film, hvorfor tror du den gjorde det så bra i utlandet?

- F. Sammenlign Veiviseren med en eller flere andre filmer du har sett. Lag en oversikt over likheter i måtene historiene blir fortalte på. (Se nest siste avsnitt under overskriften "Handlingen" over.)
- G. Velg en scene/sekvens i fra filmen som du likte godt, og forklar hva du synes gjorde denne scenen bra.
- H. 1: Hvor viktig er det for historien at Aigin overlever til slutt? Synes du filmen hadde vært mer interessant om Aigin døde? Begrunn.
- H. 2: Legendene om Aigin har levd i Finnmark i nærmere et tusen år. Tror du historien hadde levd like lenge om Aigin hadde dødd til slutt? Begrunn.
- I. Hva er det som gjør at Aigins familie, som blir drept, fremstår som gode – at vi får sympati for dem?
- J. 1: Hvilke virkemidler gjør at vi opplever tsjudene som onde? Vurder både det visuelle, lyd samt de handlingene tsjudene begår.
- J. 2: Hvordan opplever du forholdet tsjudene i mellom? Gi eksempler fra filmen på hvor godt/dårlig kameratskap de har.
- K. Hvilken rolle spiller musikken i filmen? Hva med stillheten? Lytt til scenen fra spilletiden 36:42 og et minutt frem. Hvilken funksjon har musikken og stillheten i dette minuttet?
- L. Sammenlign filmens første og siste sekvens. Lag en oversikt over hva som har forandret seg i Aigin sitt liv?
- M. Gjenfortell filmens handling med om lag femti ord.

Oppgaver om Samisk kultur og tro ut i fra filmen:

1. A: Hvilken mat spiste samene på vidda om vinteren?

B: Hvorfor vekker jegerne bjørnen i fra vinterdvalen sin?

C: Hvorfor kaller samene bjørnen for Derffot? En kvinne hindrer en unge i å kalle bjørnen for bjørn fordi "han skal ikke nevnes med sitt virkelige navn." Hvorfor ikke? (Stikkord: overtro.)

D: Når bjørnen er drept sier en av jegerne: "Din kropp, Darffot, lover vi å fortære med varsomhet og ærbødighet. Ditt lysende hjerte må du overlate meg." Hva ligger i dette? (Og hva sier dette om samenes generelle forhold til byttedyr?)

2. Når Aigin har fått fortalt de andre samene om at tsjudene er underveis, ser vi at to kvinner snakker sammen. Den ene sier: "Hvorfor kommer de (tsjudene) til oss?" Den andre svarer: "Det er vel bestemt." Hva ligger i dette svaret?
3. Hvordan skjønner vi at Aigin og Save blir forelsket i hverandre? Hvorfor tror du Aigin forelsker seg i Save, og motsatt?
4. Flere ganger ser vi et klipp med en sort fugl som flyr oppe på himmelen. Hvilken funksjon har denne fuglen i historien? Hva representerer den?
5. Den type tromme som sjamanen Raste bruker, og som han gir til Aigin, kalles en runebomme. Finn ut mer om denne typen tromme. Hvilken rolle spilte/spiller runebommene i samisk kultur og åndeliv? Hva betyr symbolene som preger trommeskinnet?
6. På hvilke måter skjønner vi at Raste er en klok person og at de andre har respekt for ham?
7. Hvordan opplever du kjønnsrollene blant samene i filmen? Hvilke oppgaver har mennene og hvilke oppgaver har kvinnene i samfunnet deres?

8. Lag en liste over hvilke ulike ting samene brukte/bruker reinsdyret til.
9. Se samtalen mellom Raste og Aigin fra 39. spilleminutt på nytt. Hva prøver Raste å fortelle om *tilhørighet*?
10. Raste forteller at han har sett *oksereinen* tre ganger. Hva betyr dette, tror du?
11. I filmens slutt blir Aigin valgt til å overta som veiviser etter den avdøde Raste. Betyr det at Aigin, bokstavelig talt, skal vise de andre hvilken vei de skal gå når de skal reise videre? Begrunn.
12. Finn ut mer om Finnmarksvidda og hvilke dyr og planter som lever der.

Diskusjon:

- I. a: Samene er Norges urbefolkning. Hvilke andre urbefolkninger finnes i verden?

b: Hvem er/har vært deres fiender?

c: På hvilke måter har samer i norden blitt undertrykt?
- II. Hva synes du om skildringen av voldsbruk i filmen? Har filmskaperne brukt for milde eller for harde virkemidler når de formidler volden?
- III. Gi eksempler på hvilke forskjeller du tror det ville ha vært på denne filmen (fra 1987) og en versjon som hadde blitt laget i år.
- IV. Finnes det eksempler på andre filmer som handler om urbefolkning?
- V. Lag en liste som gir en oversikt over forskjeller og likheter mellom den måten samene i filmen levde på og den måten *du* lever på i dag.